

ABORDĂRI MODERNE ALE PROCESULUI EDUCAȚIONAL ÎN VEDEREA FORMĂRII GÂNDIRII CRITICE LA STUDENȚII CONTABILI

MODERN APPROACHES TO THE EDUCATIONAL PROCESS FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING OF ACCOUNTING STUDENTS

CĂPĂȚÎNĂ Sofia

Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova, Republica Moldova

E-mail: capasofia@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4614-3387>

Abstract. In the current context, marked by economic and informational dynamism, critical thinking becomes an indispensable competence throughout one's entire professional career. Employers value especially the candidates who can analyse complex situation in terms of logical reasoning and who can identify optimal solutions without depending on permanent control. Thus, decision-making autonomy and objective evaluation capacity are significant competitive advantages in the labour market. Critical thinking is among the most demanding skills in most domains of activities, as they allow: understanding the interdependencies between ideas and concepts; assessing the relevance and importance of arguments; recognizing, constructing and critically analysing arguments; identifying inconsistencies and errors of reasoning; systemic and coherent approach to problems; reflection on the underlying basis of one's own hypotheses, beliefs and values. The skills required for critical thinking are diverse and include observation, analysis, interpretation, evaluation, inference, explanation, problem-solving, and decision-making.

Keywords: educational process, training, development, critical thinking, accounting student.

JEL Classification: A22, I23, M41

Introducere

Imperativul creșterii calității educației, în contextul actual marcat de dezvoltarea accelerată a neuroștiințelor, de expansiunea progresului tehnologic, a comunicațiilor și a tehnologiilor digitale, impune reconsiderarea și restructurarea demersului educațional de către cadrele didactice. În acest sens, devine necesară elaborarea unor strategii pedagogice centrate pe student, orientate spre modelarea și dezvoltarea gândirii acestuia [5].

O prioritate majoră o constituie crearea unui cadru optim pentru desfășurarea coerentă a activităților de învățare, atât în mediul tradițional, cât și în cel online, în corelație cu promovarea învățării autodirijate și a învățării pe tot parcursul vieții. Analiza principalelor teorii și abordări privind modelarea gândirii critice în mediul universitar evidențiază necesitatea antrenării sistematice și unitare a mecanismelor cognitive, stimulării creativității și valorificării învățării prin rezolvarea de probleme și studii de caz din viața reală [2].

Totodată, se relevă faptul că abordările integratoare ale dezvoltării gândirii critice presupun nu doar o analiză complexă a dimensiunilor implicate, ci și o atenție sporită acordată mecanismelor psihologice, influenței teoriei inteligențelor multiple, precum și identificării unor modalități eficiente de optimizare și modelare calitativă a gândirii critice a studentului în mediul educațional.

Un rol esențial în acest proces revine instruirii și educației științifice, considerate priorități strategice la nivel internațional, datorită contribuției lor semnificative la dezvoltarea gândirii critice. În mod fundamental, această dezvoltare își are originea în educația cognitivă, caracterizată printr-o fundamentare inter-, pluri- și transdisciplinară, care integrează aporturi din domenii precum filosofia, informatica, epistemologia, semantica, inteligența artificială și, în mod deosebit, pedagogia cognitivă [3, p.12-13].

Conținut de bază

Gândirea critică reprezintă o capacitate cognitivă complexă, definită prin aptitudinea de a analiza în mod clar, coerent și rațional relațiile logice dintre idei. Aceasta a constituit, încă din Antichitate, un subiect central al reflecției filosofice, fiind abordată de gânditori precum Platon și Socrate, iar în perioada contemporană își menține o relevanță semnificativă, fiind în continuare actual și important până în prezent.

O abordare complexă a conceptului de gândire critică este formulată de Dumitru Sălăvăstru, care consideră că „a gândi critic înseamnă a evalua continuu plauzibilitatea și relevanța datelor disponibile, a fi curios, a pune întrebări, a căuta răspunsuri, a găsi alternative la atitudini deja fixate, a adopta o poziție pe baza unei întemeieri argumentate și a analiza logic argumentele celorlalți” [5, p.144].

Din perspectivă conceptuală, gândirea critică poate fi caracterizată drept capacitatea de a gândi în mod reflectiv, analitic și autonom. Aceasta presupune evaluarea riguroasă a surselor de informație, incluzând date empirice, fapte, fenomene observabile și rezultate ale cercetării științifice. Indivizii care posedă competențe dezvoltate de gândire critică sunt capabili să formuleze concluzii fundamentate, să distingă între informațiile relevante și cele irelevante și să utilizeze aceste discernăminte în vederea soluționării problemelor și fundamentării deciziilor.

În contextul actual, marcat de dinamism economic și informațional, gândirea critică devine o competență indispensabilă pe parcursul întregii cariere profesionale. Angajatorii valorizează în mod deosebit candidații care pot analiza situații complexe prin prisma raționamentului logic și pot identifica soluții optime, fără a depinde de un control permanent. Astfel, autonomia decizională și capacitatea de evaluare obiectivă constituie avantaje competitive semnificative pe piața muncii.

De altfel, abilitățile de gândire critică se regăsesc printre cele mai solicitate competențe în majoritatea domeniilor de activitate, întrucât acestea permit:

- înțelegerea interdependențelor dintre idei și concepte;
- evaluarea relevanței și importanței argumentelor;
- recunoașterea, construirea și analiza critică a argumentațiilor;
- identificarea inconsecvențelor și erorilor de raționament;
- abordarea sistematică și coerentă a problemelor;
- reflecția asupra fundamentării propriilor ipoteze, convingeri și valori.

Abilitățile de care avem nevoie pentru a putea gândi critic sunt variate și includ observarea, analiza, interpretarea, reflectarea, evaluarea, inferența, explicația, rezolvarea problemelor și luarea deciziilor. În contextul școlii contemporane, cadrele didactice se confruntă cu un ansamblu de contradicții și provocări complexe, generate de transformările profunde ale societății și de modificările modului în care studenții accesează și procesează informația. Una dintre contradicțiile majore derivă din procesul accelerat de digitalizare, care favorizează supraexpunerea la informație și afectează capacitatea de concentrare a atenției. Accesul nelimitat la resurse online, adesea nefiltrate și nevalidate, conduce la o suprasaturare informațională, în condițiile în care studenții sunt expuși constant unui flux divers și intens de conținuturi digitale.

În consecință, dispozitivele mobile și Internetul devin surse dominante de informare și divertisment, diminuând interesul studenților pentru activitățile educaționale tradiționale. Astfel, cadrul didactic ajunge să concureze direct cu atractivitatea și accesibilitatea tehnologiilor digitale, ale căror posibilități sunt considerabile. O consecință importantă a acestui fenomen o constituie diminuarea dezvoltării gândirii critice sub influența accentuată a gândirii de tip „clipping”. Aceasta se caracterizează printr-o percepere rapidă, fragmentară și superficială a informației, specifică consumului de conținuturi digitale scurte (de exemplu, secvențe video).

Generalizarea acestui tip de procesare cognitivă poate conduce la o dezvoltare insuficientă a capacităților analitice și reflexive, indispensabile pentru realizarea unei învățări autentice și pentru atingerea unor niveluri superioare ale gândirii științifice. În același timp, accesul extins la informație contribuie la accentuarea eterogenității grupurilor de studenți, atât din perspectiva nivelului de pregătire, cât și a dezvoltării cognitive și metacognitive. Diferențele semnificative în ceea ce privește cunoștințele, nivelul de procesare a informației, precum și motivația pentru învățare, complică adaptarea demersului didactic la nevoile individuale ale studenților.

Ca rezultat, integrarea tehnologiilor informaționale în procesul educațional generează, pe lângă oportunități evidente, și o serie de dificultăți și contradicții legate de eficiența procesului de predare–învățare–evaluare. Aceste realități evidențiază necesitatea formării continue a cadrelor didactice, în vederea valorificării optime a inovațiilor tehnologice, în corelație cu metodele tradiționale de instruire. Totodată, o altă provocare majoră a mediului academic este reprezentată de *gestionarea grupurilor numeroase de studenți* și de insuficienta dezvoltare a competențelor de autoreglare emoțională, inclusiv în contextul dependenței de dispozitive digitale. Studenții aduc în mediul educațional un spectru variat de experiențe și stări afective, iar gestionarea acestor dimensiuni într-un cadru didactic devine tot mai dificilă. În acest sens, se conturează necesitatea adaptării procesului educațional la diversitatea stimulilor cognitivi și afectivi, în vederea asigurării unui mediu de învățare eficient și incluziv.

Conceptul de „formare”, din perspectivă pedagogică, desemnează ansamblul acțiunilor de pregătire, instruire și educare, incluzând totodată dimensiunea creativă a dezvoltării individului. În acest cadru, formarea profesională se configurează ca o componentă esențială a educației, care completează instruirea formală realizată în instituțiile de învățământ (școală, universitate, studii de masterat etc.).

Formarea profesională inițială asigură dobândirea competențelor de bază necesare exercitării unei profesii, în timp ce formarea continuă vizează perfecționarea, actualizarea și dezvoltarea competențelor deja formate, în concordanță cu cerințele dinamice ale mediului socio-profesional [5, p.67].

Astfel, conceptul de eficientizare aplicat, în cazul de față, gândirii critice, se referă la optimizarea funcționării acesteia la indivizii care dispun deja de un anumit nivel de dezvoltare cognitivă. În cazul cadrelor didactice, al cercetătorilor și al altor profesioniști performanți, eficientizarea gândirii critice urmărește aprofundarea proceselor cognitive și îmbunătățirea capacității de analiză a interdependențelor dintre diverse forme ale gândirii, precum: gândirea generală, gândirea științifică, gândirea profesională, gândirea cotidiană.

Acest proces se corelează, totodată, cu dezvoltarea creativității și a eficienței cognitive, contribuind în mod direct la creșterea performanțelor profesionale și la optimizarea funcționării individului în plan existențial.

În cadrul disciplinei de contabilitate financiară, studenților li se propune un studiu de caz bazat pe analiza unor situații financiare intenționat incomplete și, pe alocuri, contradictorii. Scopul exercițiului constă în dezvoltarea gândirii critice prin identificarea erorilor, a riscurilor și a eventualelor practici de manipulare contabilă. Demersul este structurat pe cinci etape esențiale: identificarea situației, cercetarea, identificarea prejudecăților, formularea concluziilor și determinarea relevanței.

Prima etapă presupune *definirea clară a problemei*. Studenții analizează documentele puse la dispoziție: bilanțul, situația de profit și pierdere, note explicative, observând neconcordanțe precum: diferențe între indicatorii raportați în diverse documente, lipsa unor informații esențiale, variații nejustificate ale unor indicatori financiari. Această etapă dezvoltă capacitatea de observare și problematizare, esențială în gândirea critică.

În a doua etapă, studenții extind *analiza* prin: compararea datelor cu perioade anterioare, consultarea reglementărilor contabile aplicabile, utilizarea indicatorilor de lichiditate, rentabilitate, solvabilitate. Astfel, studenții își dezvoltă abilitatea analitică.

Un element esențial al gândirii critice îl constituie *recunoașterea prejudecăților*, atât personale, cât și instituționale. În acest context, studenții sunt încurajați să reflecteze asupra: tendinței de a accepta automat informațiile oficiale, presiunilor potențiale ale managementului asupra raportării financiare. Această etapă contribuie la dezvoltarea scepticismului profesional și a obiectivității.

Pe baza analizei efectuate, studenții formulează *concluzii argumentate*, precum: identificarea unor erori contabile, evidențierea unor riscuri, de ex: lichiditate scăzută, dependență de finanțare externă. Această etapă dezvoltă capacitatea de sinteză și raționamentul logic.

Ultima etapă vizează *evaluarea importanței concluziilor* pentru procesul decizional. Studenții analizează: în ce măsură erorile identificate afectează imaginea fidelă a situațiilor financiare, impactul potențial asupra utilizatorilor informației, necesitatea unor acțiuni corective sau investigații suplimentare. Această etapă consolidează capacitatea de evaluare.

Aplicarea acestui model în cinci etape demonstrează că dezvoltarea gândirii critice în rândul studenților contabili nu se realizează prin memorarea regulilor, ci prin implicarea activă în procesul

de analiză și reflecție. Studiul de caz bazat pe situații financiare incomplete sau contradictorii stimulează: capacitatea de identificare a problemelor, analiza riguroasă a informațiilor, conștientizarea prejudecăților, formularea concluziilor argumentate, evaluarea relevanței deciziilor.

Concluzii

În contextul actual, caracterizat de complexitate și digitalizare, astfel de competențe devin esențiale pentru formarea unui profesionist contabil capabil să interpreteze informația financiară în mod critic și responsabil.

În evoluția profesiei contabile, alături de gândirea critică, gândirea strategică se conturează ca o competență fundamentală, indispensabilă exercitării eficiente a rolului profesionistului contabil. Aceasta implică capacitatea de a analiza organizația într-o manieră holistică, depășind nivelul operațional al datelor și orientându-se spre înțelegerea direcțiilor de dezvoltare, a riscurilor asociate deciziilor manageriale, precum și a modalităților de prevenire și gestionare a acestora.

Astfel, rolul contabilului nu se mai limitează la realizarea analizelor financiare, ci implică dezvoltarea unei viziuni aplicative, capabile să coreleze informațiile contabile cu realitățile economice și strategice ale organizației. De exemplu, un profesionist cu gândire strategică poate identifica tendințe nefavorabile, precum diminuarea marjei de profit în condițiile creșterii volumului vânzărilor, investigând cauzele acestora și formulând propuneri de optimizare. Acestea pot include ajustări ale politicilor de preț, revizuirea strategiilor de aprovizionare sau identificarea unor soluții de eficientizare operațională.

Un aspect definitoriu al gândirii strategice constă în caracterul său proactiv. Contabilul nu se limitează la a răspunde solicitărilor existente, ci anticipează evoluțiile, identifică oportunități și formulează recomandări fundamentate. În acest sens, dezvoltarea acestei competențe nu poate fi realizată exclusiv prin instruire teoretică, ci necesită implicarea activă în procesele decizionale ale organizației. Participarea la activități de planificare, accesul la procesele de bugetare și înțelegerea obiectivelor strategice ale entității contribuie semnificativ la formarea unei perspective strategice autentice.

Totodată, profesia contabilă își extinde aria de competență dincolo de sfera strict numerică, implicând integrarea informațiilor financiare în contextul pieței, al comportamentului clienților și furnizorilor, precum și al dinamicii mediului economic. În acest sens, elaborarea strategiilor nu se limitează la analiza situațiilor financiare, ci presupune o corelare permanentă cu realitățile economice concrete, ceea ce consolidează rolul contabilului ca partener strategic în cadrul organizației.

Referințe bibliografice:

- 1 ENNIS, R. H. *Critical Thinking: Reflection and Perspective*. 2011.
- 2 GOROBET, E., RAILEANU, O. Repere teoretico-aplicative a procesului educațional în mediul online. Ghid metodologic. Chișinău: Pulsul Pieței. 2021. 116 p. ISBN 978-9975-3097-8-3.
- 3 JOIȚA, E. Educația cognitivă. Fundamente. Metodologie. Iași: Polirom. 2002. 243 p. ISBN 973-681-100-X.
- 4 SANDULEAC, S., CUZNEȚOV, L. Dezvoltarea gândirii științifice la cadrele didactice: fundamente teoretice și aplicative. Ghid metodologic. Chișinău: Pulsul Pieței. 2021. 151 p. ISBN 978-9975-3000-9-4.
- 5 SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia învățării*. Iași: Polirom, 2009. 204 p. ISBN 978-973-46-1525-4.
- 6 ПЕТРОВ, В., АБРАМОВ, О. АРІЗ-85-В - Алгоритм решения изобретательских задач. Задачник. 2018. ISBN 978-5-4496-0190-2.